

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1854

ԹԻՒ 481

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

Թէպէտեւ տակաւին Սէփադապօրի ահագին բերքը դաշնակից զօրաց ձեռքը չանցաւ, թէպէտեւ Ռուսերը արդէն բազմաթիւ օգնական զօրք ընկալան 'ի Սուրմ, որոց թիւը 160 հազարի կը հասնի կըսեն, բայց և այնպէս յիշեալ ամառը քաղաքը ըստ երևմանց կամ չկամ շուտ վերջապէս պիտի աւնուի: Վանդի դաշնակից զօրապետները ամէն հարկաւոր միջոցները ի գործ դրած են պատարարելու համար իրենց զօրքերը ընդդէմ անբարեխառնութեանց ձմեռան: Իսկ յայտնաւ թէ Մեղրիացի, թէ Վաղղիացի և թէ օսմանեան օգնական զօրք և զինուորական ամէն տեսակ պաշարներ անպակաս կը հասնին: Կը հաստատեն թէ Վաղղիացի ընդամենը 50 հազար և Մեղրիացի 15000 օգնական զօրք պիտի յուղարկուին պատերազմին տեսարանը: Այս ամէն նոր զօրութիւնները Սուրմի մէջ ժողովուրդէն պէս, դաշնակիցները, որոնք կը շարունակեն միշտ զպաշարումն Սէփադապօրի, իրենց ամէն ուժով պիտի յարձակին անոր վրայ, և տարակոյտ չկայ թէ այս քաղաքին ահագին ամրութիւնները պիտի չկրնան դիմանալ Մեղրիացի, Վաղղիացի և օսմանեան քաջամարտիկ զօրաց յարձակմանը:

Վաղղիայ Ռիֆիէօր օրադիրը կըսէ թէ Նաթուքնոն կայսեր կառավարութիւնը, նմանապէս Մեղրիայ կառավարութիւնը այս օրերս հրամաններ յուղարկեցին Նաթուքնոն և Տընուս Ժափապետաց, որպէս Վանուքի բերանը հաստատում պաշարումը անմիջապէս ընդարձակուի Աւ-Օսման և Վաղղի Ժողովն Ռուսի ամէն նաւահանգստաց վրայ:

Իրէն լրագրոյն նոյեմբերի 11 թերթին մէջ հետեւեալ յօդուածը կը կարդամք:

Վեդրոպոլի Ռիֆիէօրի կապիտան Նաթուքնոն յուղարկեալ զօրութիւններուն նայելով, Ռուսիայ կառավարութիւնը վերջին ճգամը յատալ կը տանի իւր զինուորական պատրաստութիւնները քանզի բայց 'ի պահեստի բա-

նակէն որ նոր հաստատուցաւ, կը կարգադրուի նաեւ ուրիշ նոր բանակ մը, որ գարնան ժամաւ նախը պատրաստ պիտի ըլլայ: և այս բանակին համար ընդհանուր նոր զօրածոյով պիտի ընեն յսկիզբն գարնան: Թէպէտեւ Ռուսաց ցած ժողովրդեան մէջ հասարակաց ազատ դատարարի չկայ, 'ի վերայ այս ամենայնի անտարակոյտ այս քան բազմաթիւ մարդոց զինուորագրութիւնը սաստիկ տարաւորութիւն մը պիտի ընէ բոլոր հասարակութեան վրայ:

Վաստիկ պատրաստութիւնները ևս գրեթէ միևնույն ընդարձակ կերպիւ կը շարունակուին: Իսկ այս տեսութիւնը մեծամեծ օգնութիւններ ձեռք բերաւ իւր վերջին փոխառութեամբ և իւր երկաթուղեաց վարձքի տալով: Իսկ 'ի հարկը հազար նոր զօրածոյովն յարուն վաղօր կը զուցուի ժամանակէ մը հետէ, խօսք կը ըլլայ այժմ ազգային պահպան զօրքերը վերստին հաստատելու բոլոր կայսերութեան մէջ:

Վերջիշեալ լրագրոյն յետագայ տեղեկութիւնները կը կարեն Սէփադապօրի առջևէն որոնք թէպէտեւ շատ նոր չեն, 'ի վերայ այս ամենայնի բաւականապէս կը մնան յիշեալ բերդին առնուի իւր ուշանալուն պատճառները:

Վեդրոք է այս տեղ գտնուիլ հասկնալու համար հսկայածե աշխատութիւնները զորս 'ի գործ դրին մեր զինուորները և անոնց քաջ գաշնակիցները: Վանդի թշնամայն թնդանութեան ներքե կայն լով մարտիկներ չին լը մեծ դժուարութիւններ կը պատճառէ միշտ: Այս տեղ Ռուսաց կրակը այնքան սաստիկ այնքան անդադար էր որ գրեթէ խենդութիւն մըն էր այն պիտի աշխատութեան մը ձեռք զարնէ: Իսկ մեր զօրաց գործունէութիւնը և քաջութիւնը շատով յաղթեցին այս ամէն խռնդանութեան:

Վերջին խիստ զարմանալի բան էր ինձ նման մարդու մը համար, որ պատերազմի բաներուն սովորած չեմ, բայց և այնպէս հօգով լը ցուն մեծ տոյրարկի մը ետեւ պատարարու ելով ուշադրութեամբ կը կարեն աշխատութեանց յառա-

ջադիմն թիւր: Թնդանութի գնդակները և հրձիգ ու մեքերը անձրևի պէս կը տեղային խրամին վըրայ: Իսկ մեր զինուորները իրենց ապաստանութեան ետեւ պահուած, պղտիկ ծխաքարը բերանին հանդարտութեամբ կը շարունակէին իրենց աշխատութիւնը, երբեք չլ կամ օղջունելով երբեք մեծ ձմեռանցի բառերով զգնդակները որ իրենց խիստ մօտէն կանցնէին:

Վեդրոք աւանդ 16ին ըստ նոր տուժարի, յորձանման մարտիկները շինուած էին պաշարման ամէն գծին վրայ: Վեդրոք յիշեցին նաեւ բարեբաղդութեամբ կամ աւելի բարեբաղդութեամբ բռնած էին մեր գիրքը: Վերջապէս կիցները որ պաշարման գծին աջակողմը հաստատուած են, ունին իրենց առջև ամրութեանց տկար կողմը իրենց մարտիկաց շատերը զինուորական նաւահանգստին վրայ կընային: Իսկ մեք մեր գլխաւոր ունիմք ահագին պարիսպներ:

Վեդրոք է շտապը ըսել, որ յառաջագոյն ընդունած տեղեկութիւններն անստույգ էին, քանզի այս պատմէ շինքը թէ և փոխ թնդանութեանց և այնպէս խիստ ահագին են և այնպիսի վարպետութեամբ կառուցեալ որ ամէնքն ալ իրարու փոխադարձ ազդու օգնութիւն կը մատուցեն: Ռուսաց պաշտօնատարները երկրին գիրքէն մեծ օգուտ քաղեցին ու իրենց զինուորական պատրաստութիւնները ստուար են: Հրձիգ ու մեքերը, որ անդադար կը տան մեր ամէն աշխատութեանց վրայ, կը տուգեն փախուտական զինուորաց պատմածները: Ռուսերը ծովային ամէն թնդանութիւնը ցամաքը հանած են 'ի պաշտպանութիւն Սէփադապօրի:

Վստիկ զօրք ամառ թիւնները զորս խուճապաւ կը ծանուցանեմ ձեզ և իմաջ քով տեսած բաներէն կը ծագին, կրնան գաղափար մը տալ ձեզ 'ի վերայ դժուարութեանց պաշարման Սէփադապօրի: Ռուսի տարակոյտ չկայ որ պաշարումը պիտի երկարի: Վանդի որ աւելի աղէկ տեղեկութիւններ կը տան, երկրին վրայ, կու ելնեն յարձակման աշխատութիւնները և կընում հաս-

ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ

ԿԵՑՑԵ ՈՒՐԲԱԹ ԱՅՈՒՆՆԵՐ

ՉՕՆ

Լուսահայ Սարգսիան վեճակաւոր է պիտի պահուի (Երբեք պիտի չի):

- Յաւերթ յաւուց նըսեմատու եր
- ծանուց զետաց դժպտանէ,
- Յոսկի ձոյլ տայ գարուց առեջ
- ամանակաց սեւորակ,
- Իսրծը 'ի Սասնաց կատար
- կանգուն փողփին ջ 'ի դատար,
- Ո՞քեզ հրապոյս մատուց ջերտա,
- Հայաստանեայց ոգիդ վեհ,
- Յանդ ոհականս արտաւածիկ
- մըղիւլ դանդիւս թըխաթոյր
- Վ իշապատայ ընդ դու միգաց
- զապաղ մըտացն ըզպաղալոյր:
- Բըհ յակոյտ պահէլ զնտիւր
- զփաղանգս 'ի բազդ գեղանեհ:
- Վ արգածը ծալ ծալ 'ի ծիր

(1) Այս հաջորդութիւնը շարադրած է Կասանդուպօրիցի ուսուցիչական պատմի մը և նուիրած է անցեալ տարի Արարիկ տակաւին վեճակաւոր առաջնորդ գերապատիւ Խոսէակ Եպիսկոպոսին 'ի 'Վառլեթ' Երեւոնեան վարժարանին բացման հանդիսաւոր օրը: Յիշեալ բանասեր և ազգասեր անձին գործն է նաեւ մեր նախնիքս թերթին մէջ հրատարակեալ պոեմները 'ի մահ տղանուհի օրհորդին թողութեան, դասեր գերատիկան Միկիկ Սիւսանեան Ստեփան Ստեփան, որ թեհրան կը ընկնի:

արծաթածամն Սթեփան
Յաստղակաճառն յեթերա Հայկայ
ըզհաշտ ակունդ պարզեալ դրօշ:
Եթէ անդունդ յաւիտենից
զթագդ արքանի ու ապարօշ
Շրթիկալ 'ի բէն 'ի վաղընջուց
մուտ 'ի նըկուզս իւր անհաս,
Ի՞նչ գլխը ձանք քաջ սերընդոց
ճակատս փառօցն ըմբոն:
Սա յիշեմ սեան Ռուսաստանաց
'ի ձիթենիս գերընդօն
Գեղազուարճ պնդազարդէ
իւր 'ի գրուած պերճասպաս:
Մարգարէք ընդ ասպարէզ
յարգելոյն անուաց գալ 'ի հիւ,
Տեսի ծոցոյդ հեղաւրդիկ
թեթեւ 'ի թեւս սիրաշու,
Սիրտ ազգասեր սրբացելոց
աստ յարեւել այցելու:
Ո՞հ, և զմանկտաւ գողորիկ թաթովք
ընդ սոս նորա ծաղկապիւ,
Սպիտակազարդ և զարն որս
շրթունք յիւրեղ գաղափուն,
Օրհնեալու քեզ և որում 'ի բէն
հրէշտակ յաշխոյժ և առնողն,
Եւ զօրիորդ, զերիտասարդ,
զկուսան մատուշ 'ի փանդիւ:
Նախնիքնդ գէ՞մ ընդ Վասպուրն,
Թրակիոյ արգ հրաշափառ:

Ո՞չ Վերդիլեայ Հայ Սուսուից
ընդոյր կանգնի Վարթենուպ,
Վախարհածուք յոր ոչ ամբուռք
ոչ հրաշէկ շանթ և ամբոյրպ
Ունեւ անդէն մուտ ստանալին,
քանի հաստից սիրովառ:
Վրհին Սադուն կայ Խոսէակ
և ստիկան քաջապիւր:
(Մ)ն, Հայկապոլիք դեռ օգնութիւն
ընդ վեհ թեւ փեհազնդ,
Յիմատութեան վառել յոգի
ըզձեւ կանթեզս իւղապառ:
Գեղձանք որտի հուսկ պանդրեպիկ
տայ պատանւոյ քաջալեր:
Ի բէն Վրհիւ պահպանդ Հայոց
մաղթանք ամեւ 'ի հանդէս,
Սարգարտաշար 'ի շոր շարիւ
քեզ յայ յարատ աստեղջուկս,
Օտառս սակեառս անուան սուրբ
Հօրս հարազատացն 'ի նուեր:
Բանականաց թերթից վարդից
քանդակեցի 'ի պարզում,
Իբրեւ հուռց սիրատարփիկ
գեղգեղել քաղցր 'ի հիւսուած,
Բնդ քոյր անմահ և սոր պերճ
«Իկցցէ Ոգին ազգասէր»:

Ս. (Երան) Ս.

տառերը ձեռք թողնելով մտնել յառաջ, տա-
կալին շատ մարտկոցներ պիտի կառուցուին :
Պաշտոնները առաջնորդող պաշտոնատարաց կար-
ծիքը այն է որ , թեև յաջողութիւնը միշտ մեր
կողմը ըլլայ , բայց և այնպէս Ամսագրագոր-
շուտով պիտի չլինայ :

«Ռուսաց դիմակալութիւնը ազդու է և մեծ
պատիւ կընէ բերդապատճ զօրաց և անոնց հա-
մանադրացը , քանզի զարմանալի գործունէութիւն
կրթականն է : Ամէն առաւօտ կրտսերներ
նոր մարտկոցներ և ամրոցներ զորս շինած են գի-
շեր ժամանակ : Թնդանութիւնը ազդէ կըքաշեն
բայց քիչ մը խուճապաւ , խիղճն որ մեր թըն-
դանութեան կրտսեր սկսաւ ընդդէմ բերդերուն ,
Ռուսները շատ փնտս հասուցին մեզ :

«Երկու ժամ պատերազմէն ետեւ , ձախակողմը
եղած մեր մարտկոցներէն մէկը , որ մաքրարանին
մօտ հաստատուած էր , մինչև այն ատենը ծած-
կուած մարտկոցէ մը մէկ կողմէն զարնուելով ,
գործածուելու վիճակէն դուրս ելած էր : Ռուսի
հարկ եղաւ մէկ գիշեր և մէկ ցերեկ աշխատիլ
նորէն շնորհ չհամար , ուստի հոկտեմբերի 20
ին առաւ օտուռն միայն կրցաւ վերստին սկսիլ իւր
կրակը . բայց մեր թնդանութեան գործը այն-
պիսի ճշդութեամբ և այնպիսի եռանդեամբ
կողմէն ռուսները , որ կէտքէն ետեւ Ռուսաց
մարտկոցներուն կրակը շատ նուազեցաւ : Կերէի
թէ իրենց զինուորական պաշարները պակասած
էին . քանզի մինչև իրիկուն ուրիշ գնդակներ չէն-
տեցին բայց միայն մէջը դատարկ ուսմբեր և
քարէ գնդակներ» :

Երկուսն ինչպէս ընտանեւոր մեծ ժողով
մը եղաւ , ուր ներկայ էին շատ երեւելի անձինք
և զիստոր պաշտօնատարք : Ժողովին նպատակն
էր յորդորել զհասարակութիւնը որ ստորա-
գրուին ի նպատակ այրի կանանց և որբաց զինուո-
րաց արեւելեան բանակին : Բազմապետ լորտը
համառօտ ատենախօսութիւն մը ընելէն ետեւ ,
լորտ Ղոնն Ռուսէլ հետեւեալ կերպիւ սկսաւ
իւր ատենախօսութիւնը :

«Պարտաւր , հաւաստի եւ որ անօգուտ է եր-
կար խորհրդածութիւններ ընել համարելու հա-
մար զժողովը յնդու ներքին առաջարկութեան
որ պիտի ընեմ : Կիտեք որ իրաւացի ու անհրա-
ժեշտ պատերազմ մը ձեռք զարկէր եմք պաշտ-
պանելու համար ոչ թէ անձնական նպատակ մը
այլ վաղեմի դաշտակից մը և Եւրոպայի անկա-
խութիւնը : Հարկ չէ որ այս ըսածս ապացու-
ցանելու աշխատիմ այս տեղ : Երբոր Ռուսներ
քաղաքացւոյ երեսփոխան ընտրուելու ներկա
յայտայ , առթիւ ունեցող խօսելու ընտրողաց , և

Մեծին Իրիտանիոյ հարստութեանը ու զօրութեանը
միայն անդիմադրելի :

Արդարեւ անհնար է որ ինչ կողմանէ Մեծին
Իրիտանիոյ մերձեցաւ , առանց ի հեռուստ
իմանալու որ կը յառաջանաւ դէպ ի վաճառա-
ւած երկիր մը : Թէոր իւրանտայի ներքին միտ-
նելու ըլլաւ , բոլորովին ծածկած կրտսերներ ու
նի պատերազմական նաւերէ , շոգենաւերէ ու
վաճառականաց շքեղազարդ նաւերէ , որոնք
յամաքին մօտ արագութեամբ երթեկալութիւն
կընեն : Թէոր ընթացքը Եւրոպայի ներքին
ուղղելու ըլլաւ , նայնպէս այն ալ զարգացած
է վաճառականաց նաւերով ու տէրութեան բո-
լոր մեծամեծ ու ճախտամբար նաւերով , որոնք
ստուգիւ պիտի զարմանան զքեզ : Եւ երբոր
Բալթի ներքին մերձեցաւ ըլլաւ , պիտի տես-
նես որ ամէն տեղ նորանոր վաճառականութեան
ձեռնարկութիւններ կըլլան , ու կրտսերներ որ
ջուրերը մեծութիւն ու հարստութիւն կըլլան
երկրէն , ու յետոյ թափող մէջ մտնելով պիտի
ընես անշուշտ ինքնիրենդ թէ , բոլոր աշխարհիս
վաճառականութեան ընդհանուր կենդրոնը այս
տեղ է : Եւ ատեն պիտի ապշիս մնաս տես-
նելով որ քանի քանի բազմութիւն նաւատորմի-
ներ երթեկալութիւն կընեն առ տեղ , մանաւանդ
երբոր Ռուսներն առկա կըլլան անյնիւր
անտառախիտ մը ձեռքած նաւերուն կայմերուն
մէջէն , և ահա Մեծին Իրիտանիոյ հարստու-
թեանը ու մեծութեանը այս անթիւ ցոյցերը

այս նիւթիս վրայք երկար խորհրդածութիւն-
ներ ըրի անոնց : Եւտ այնորիկ բարեպաշտեհ ա-
ռիթ եղաւ նաեւ բարձրագոյն ինքն ինքեան
խօսելու այլմէն պատերազմին վրայք : Արդ-
թէ բարձրագոյն ինքն ինքեան ընտրողները ամէնքն ալ
համաձայնութեամբ յայտնեցին թէ խիստ իրա-
ւացի և հարկաւոր է այս պատերազմը : Բայց
թէև սխալ մը եղած ըլլայ այս պատերազմը ,
զարձեալ պատրաստ եմք մեր երախտագիտու-
թեան հարկը վճարելու այն քաջ զինուորաց ,
որոնք ըստ խնդրոյ իրենց հայրենեաց և իրենց
Թագուհւոյն Եւրեկէ գացին , յանձնառու ըլ-
լալով ամէն տառապանաց , և չտեղելով ամէն
հիւանդութիւնները և ամէն տեսակ թշնամիներ-
ը : Հիմակաւ որոշելու խնդիրնս պատե-
րազմին ընդհանուր քաղաքականութեանը չլի-
րաբերիլ , այլ պէտք է որոշել թէ արդեօք ձեռ-
հայրենակիցները արժանաւոր ընթացք մը ունե-
ցան պատերազմին ասպարէզին մէջ :

«Արդէն ըսի թէ ի մասին արդարութեանը և
հարկաւորութեանը պատերազմին , բոլոր ժող-
վուրդը համաձայն է . բայց կարծեմ թէ ևս ա-
ռաւել համաձայն է ի մասին զօրաց ընթացքին :
Եւ զիստ համաձայն է թէ երբեք իւր դաւակնոր
այս կերպիւ երեւելի հանդիսացած չէին , և եր-
բէք այս օրինակ անձնութեանը թեան և փառա-
ւոր քաջութեան ապացոյցներ չէին տուած :
Բանդի տեսանք թէ ինչ կերպիւ դէմ դրին և
կործանեցին զժողովին Եւրոպայի բարձրութեանց
վրայ : Կիտեք թէ ինչ տեսակ խաղաղութեան
արգելիքն անոնց յաջորդութիւնը , թէ ամէն մի-
ջոցները որ պատերազմի ժամանակ կըգործա-
ծուին անոնց դէմ դրուած էին . բայց Եւրոպայ
ոտանաւոր զօրաց քաջութիւնը արդէն տակ առաւ
այս ամէն վտանգները և յաջողեցաւ անկելու
Եւրոպայի բոլորաց գաղաթիւն վրայ անգլիացի
յողթական գրոշակը : Եւս բանը կապացուցանե-
ծեղ թէ , ընդդէմ երկարատեւ խաղաղութեան ,
մեր հայրենակիցաց բնասարութիւնը չփոխուեցաւ
և երկար հանգստութիւնը չթողուց մեր
զինուորները : Արտեանք նաեւ որ կրթութիւնը
աւելուած չէ . քանզի որչափ որ մեծ ըլլար մեր
զինուորաց քաջութիւնը , համարձակութիւն պիտի
չունենային այնպիսի գործարկութեանց ձեռք
զարնել առանց անաշուտ կրթութեան և փոխա-
գարձ վտանգութեան : Եւրոպայի զինուորը
գուցէ մէկ մասամբ փոխուեցաւ վերջին պատե-
րազմին ի վեր : և այս փոփոխութիւնը խիստ
հաճոյական է . այնքան ստորակարգեալ պաշտո-
նատարաց և զինուորաց նամակները որ կըհրա-
տարակուին քիչ մը ժամանակէ հետեւ , կըցու-
ցնեն թէ գիտեն ինչացի և վայելուչ կերպիւ

ի գաղմանս և ի յապշութիւն պիտի գրաւեն
դքեղ դեռ անոր ծովեզերքը օտք չկոխած : Եւ
երբոր այս լայնածաւալ կողմին բոլորտիքը ստու-
տելու ըլլաւ , անտարակոյս պիտի պարտաւորիս
ընելու թէ , բոլոր տիեզերաց մէջ եղած ա-
մէն քաղաքներէն երեւելին ու վաճառաւոր
այս է : Թէոր դէպ ի ի վիճակ ուղղութեամբ
քայլ , բնականաբար պիտի տեսնես որ ամէն
բան մեծ կարգաւորութիւն մը ստացած է այս
երջանիկ քաղաքի մէջ : Արդ իստի հրապարակաց
մէջ միտնե և խիստ հայեցող վաճառատուներ
ու անոնց մէջ եղած բամբակներուն և ուրիշ
զանազան վաճառքներու բարձրագոյն կայմերը
զորոնք նայն վայրերէն մէջ նաւերէն դուրս կը
հանեն ու կըլլան . մանաւանդ տեսնելով ըն-
դարձակ նաւարանները բազմութիւն նաւերով ու
այլևայլ վաճառքներով , կըկարծես թէ հոս է
երկրիս բոլոր վաճառականութեան կենդրոնը :
Եւս ամէն բաները անգամ մը աչքէ անցնելով
կրնամ ըսելու որ պատմագրութիւններէ ստա-
ցած տեղեկութիւններէ դաւելու մեծ գաղափար
պիտի ստանաս երկրին հարստութեանը , զօրու-
թեանը , ու վաճառականութեան ընդարձակու-
թեանը վրայ : Եւկէ ի գաղ ի վիճակէն մինչև
Մանչեսթըր շինուած երկաթուղիով յաճախ ե-
կած վաճառքները տեսնելով , որոնք Միացեալ
Նահանգաց և ուրիշ տեղերու համար կըպատ-
րաստուին , անհամեմատ կերպով բազմութիւն
պիտի երեւան քեզի առկա յառաջունեցած տե-
ղեկութիւններէդ : Եւստի եթէ կըմնաս Ման-

յայտնել իրենց միտքը , և այս բանը վկայու-
թիւն մըն է իրենց բարի զգացմանը և իրենց
ուսումնականութեանը : Առաւելքը ամենին
փնտ մը յառաժառեց իրենց քաջութեանը :
Ռուսի մեծ գործողութեանց մէջ , ինչպէս է հի-
մակուան պատերազմը՝ որուն վախճանին կրպա-
սեմք , կրնանք վտահանալ մեր պարտաւորաց մեծ
քաջութեանը և խեղճատութեանը վրայ : Ա-
մանք կըխորհին թէ պատերազմին մէջ մեռնող-
ներուն այրի կանանց և որբերուն ընտրու օգնու-
թիւնը տէրութեան գանձէն պէտք էր տրուիլ :
Եւստիս ինչ իրը քննելու ժամանակը և տեղը
չէ . միայն զիստ արժան է որ մինչև ցայսօր
բարձրագոյն կարծեց թէ այսպիսի օգնութեան
տէրութեան տրուիլ ծանր անկարգութիւններ
պիտի յառաջ բերէ : Արդէս և ինչ առաջիմ
տէրութեան նպատակ մը որոշուած չէ այս բանին
համար . հետեւաբար միայն հայրենակիցաց կա-
մաւոր խնամքը և առատաձեռնութիւնը պիտի
հոգ տան ի վերայ կարօտութեանց այրի կա-
նանց և որբաց այն վիճակաց , որոնք կըմեռնին
այլմէն պատերազմին մէջ : Առաւել որոշում մը
պիտի առաջարկեմ ձեզ . զոր կը յուսամ թէ պի-
տի ընդունիլ սիրով : Բանդի անտարակոյս իմ
հայրենակիցներս՝ իրենց ընթացքով արժանի
պիտի ըլլան իրենց քաջ քաղաքակցաց որ պա-
տերազմին ասպարէզին մէջ կըմեռնին» :

Այնուհետեւ լորտ յետ այնորիկ առաջարկեց
յետագայ որոշումը :

«Առաջիկայ ժողովս մեծ զարմացում և խորին
երախտագիտութիւն կըցուցնէ վտանքաւթե-
իւր հայրենակցաց , որոնք մօտեցաւ Եւրոպայի
արեւելքին կողմը եղած ծովային և ցամաքային
զինուորական գործողութեանց մէջ գտնուեցան» :

Իստոր թումաս Պերիկ հաստատեց այս առա-
ջարկութիւնը , որ ընդունուեցաւ բոլորով սրախ-
և յնձուրեան աղաղակաւ ,

Իստոր Հիւպպերտ երկրորդ առաջարկութիւն
մը ևս ըրաւ , որով ժողովը որոշեց թէ սիրով
կընդունի վեհափառ Թագուհւոյն հրաւերը ,
ստորագրուելով ի նպատակ մեռնող զինուորաց :
Բանդի մը որիչ համառօտ տեսնուեցաւ իստոր
ներէ ետեւ , ժողովին անդամները իւրաքան-
չիւրոք իւր կարեացը համեմատ , ստորագրեցան
16000 լիւա ոթկըլիի համար :

Իստոր եղած պատրաստութեանցը նայելով ,
կերելի թէ Մեծին Իրիտանիոյ կառավարութիւնը
միտք ունի գալ տարի որոշեց գործողութեանց
ձեռք զարնել Պալդիկի մէջ : Օրիտարական
լրագրութեանց հրատարակած տեղեկութիւնն-
ը մէկ տեղ բերելով , կրտսերներ որ ծովայի-
տութեան ժողովը , վերջին նաւատորմին մեկ

չոգեալ մէջ , տեսնաւ միանգամ քանի հազար բեռն
բամպակներ ամէն օր մեծ գործարանները կըփո-
խաբարին , և զրեթէ իսկայն լրմնալով երբոր
ճախտարակը կըմանեն , աչքէ անցնու մէջմը գոր-
ծարաններուն մէջ , և տեսնայն բարձր ու լայ-
նածաւալ վաճառատեղիներ , մտածե՛ անգամ
մը ամէն շաբաթ սրճափ վաճառքներ կըպատրաս-
տուին դուրս իրիկելու համար , ու քանի միլիոն
լիւա ոթկըլիի արժողութիւն ունին այն շէնքերը
ու բազմատեսակ մեքենայական գործիքները , և
այնուհետեւ գնա՛ Վետո , անկից Եւրոպայի
անկից Պերմիսկի մը հետզհետեւ միւս հետեւեալ
քաղաքները շրջելով , մօտաբարութեամբ գիտե՛ ու
զննե՛ ամէն բան , և արդարեւ զարմանք պիտի
ըլլայ թէոր չեսես ինքնիրենդ թէ «Չէ իմ լուալ
զիստ որոց ակոնտոտե լինիմ» : Եւս թէոր կու-
ղես ճշդիւ վերահասու ըլլալ Եւրոպայի բոլոր հա-
րստութեանը ու եկամտիցը , մտադրութեամբ
աչքէ անցնու անգամ մը տէրութեան երկա-
թուղիներուն ու ջրմուկներուն մէջ գտնուած
բաները , տեսնելու արժանի է նաեւ պաշարաց
չտեսնաւները , և արօտատեղիները , հովիւները
ու անոնց հօտերը , որոնք երկրին հարկաւոր ե-
ղածէն կըկապարկէ առաւել են : Եւս բաները
ընելէն ետեւ , գարձուր մէջմը աչքդ հայեցող
պարտաներուն ու աղնականաց հեռաւոր տե-
ղերը ունեցած ստացուածքը վրայ միտքդ բեր
զինարանները , տէրութեան նաւարանները , և
ապա իմացիլ ասկէ թէոր կարող ես իմանալու ,
թէ ոչնչափ պէտք է ըլլայ բոլոր երկրին այս ան-

նեղին ի վեր, հրամաններ տուած է որ հետ-
գհետէ 40 ծովագնաց հասարակ մարտիկներ
չնստին, որոնք ընդամենը 2800 թնդանօթ պի-
տի ունենան, այլեւ երկուստեք տախտակներով պա-
տած հինգ մարտիկ պիտի շինուին, 10 հրապի-
ռումբ նետող նաւեր, որոց իւրաքանչիւրը կա-
րող պիտի ըլլայ 2 կամ 3 խիտ մեծ հրատանգ
(համար) տանելու: 120 թնդանօթակիր նաւակ-
ներ, որոց իւրաքանչիւրը 2 կամ 3 թնդանօթ
պիտի տանի: և 20 ուրիշ տեսակ թնդանօթակիր
նաւակներ, իւրեք գետին մէջ պատերազմելու:
Երկուստեք տախտակները որ վերը յիշուած են
վասն հինգ յատուկ մարտիկացի, (այս թիւը
անտարադիպ չուտով պիտի աւելնայ ըստորում
խիտ բազմութիւն: Երկուստեք տախտակներ շինելու
հրաման տրուած է: Եւ մինչեւ 12 մասնաշախի
երկայնութիւն պիտի ունենան և 21էն մինչեւ 36
մասնաշախի լայնութիւն և գրեթէ 4 1/2 մասնաշախի
հաստութիւն: Եւ յոնց ծանրութիւնը պիտի ըլլայ
100էն մինչեւ 150 և ամէնէն աւելի մինչեւ 300
լիտր, ու սահմանաւ են նաւերուն գուրը
պատելու: Օրինակաւ ճարտարապետներուն
ըրաժ վործերուն համեմատ, հաստատապէս կը
տեսնուի թէ այսպիսի երկուստեք տախտակներով
պատած մարտիկները պիտի զինան վնասուիլ
գնդակաց և ուրիշներէ հարուածներէն:
Եւ իւրեք և նշանակել այս տեղ, թէ այս կը
ծանրէ գործիքները յաւելցնելով ի վերայ այ-
նոցիկ զորս արդէն ունի ի նոցիկ, և Վաղդիս
տեղութեան ունեցածները ևս ի հաշիւ արկա-
նելով՝ կրտսնուի որ ի նոցիկ և Վաղդիս գոր-
նան ժամանակը Վաղդիսի մէջ հազարէն ծովային
զորութիւն մը պիտի ունենան:

Ստորոք հրատարակեցաւ ի ռոտմի ամէն լրա-
գրաց կառավարութեան գործակալ (թէմպրէ)
թերթերուն գումարը վերջին երեք ամսոց մէջ:
Եւս գումարը՝ օրական առաւօտեան լրագրաց
համար՝ կը հասնի ի յետագայ տարադրման
թիւը, այսինքն՝ հինգ ու կէս միլիոնէն աւելի:
Եւս թուոյն մէջ թիւը լրագրոյն բաժինը գրե-
թէ չորս միլիոնի կը հասնի: Իսկ միւս ամէն լրա-
գրութեան՝ իւրեք միլիոնէն աւելի: Եւս լրագրաց,
Հետք և Տեղի Նիւս, ամէնը մէկ տեղ, հազիւ
թէ 1 միլիոն 600 հազար թերթէն քիչ մը աւելի
կը տպեն երեք ամսուան մէջ: Եւս ռոտմի լրագրաց
այս կացութիւնը այլքան կարգէ գուրս բան մնի
է, որ արժան կը համարվի անոր պատճառները
փնտռել: Թէպէտեւ բաւական սխալներ ևս կը
գրեւ, ի վերայ այս ամենայնի ստույգ է որ թիւը
լրագրի իւր ընկերներէն փառաւոր կերպիւ կը
զատուի իբրեւ անկողմնապահ, և ըստորում ոչ

բաւ հարստութիւն ու զօրութիւն համագումար:
Եւս տակաւին չնոսրցայ մայրաքաղաքին՝ այս-
ինքն տեղութեան հոգիին վրայ, որ ամէն քա-
ղաքական մարմնաց կենդանութեան ու առողջու-
թեան պարզեւնէն է: Պէտք է տեսնուի զի ռոտմի
ի թէ ոչ, ինչին իրիտանից հարստութեան ու
զօրութեանը վրայ ունեցած գաղափարները
խիտ նուազողոյն, և գրեթէ առ ոչինչ պիտի
համարին: Եւս տեսնելու արժանի է ի ռոտմի
և անոր մէջ եղած մեծակողայց պայտանները,
հոյակապ եկեղեցիները, թղթատունը, մարտա-
տունը, գրամանցը, ինչ զիպի գրամանցը, մեծակող-
այց տները, կամուրջները, վաճառա-
տուները, նաւարանները, վաճառականութիւնը
աղբարները, նաւատորմիները, աղեւտակա-
ները, սեղանաւորները ու անթիւ և անհամեմ-
հարստները, և այլն, և այլն: Եւս արհիւ մէջ
Եւս տեսնելու աւելի բազմամարդ շատ քաղաքներ
կան, բայց ասիկա ամէնէն ալ անհամեմատ
կերպով հարուստ է: Թէ հիմաւոր քաղաք-
ներէն և թէ արդի եղածներէն, հազիւ թէ
գերազանց պիտի համարուէր, թէ որ ըսելու ը-
լար մէկը թէ ի ռոտմի կարող է արժանաւոր գի-
նուլ գնելու Եւս արդի մայրաքաղաքներէն 10
հազար, Եւս կը կարծիք հիմա ըսելու թէ ի ռո-
տմի աշխարհիս ամէնէն հարուստ ու երեւելի
փողերանոցն է, և թէ կրնայ սատարի կերպով
փնտռելու որեւիցէ ազգի մը ի մասին գրամու:
Եւս եւնչ պէտք է երկարել խօսքս: Եւս արհիւ
կան ասիկն չէ՞ մի, որ իսպանիան, իւրեանիան և

մէկ կուտակեցութեան ու ոչ մէկ անձի լրագրին
է: Եւս հանրապէս թիւը օրագրի կը շնայ ի-
մանաւոր թէ որ կողմէն կրօնէ հասարակաց կար-
ծեաց հոգի: և քիչ անգամ պատահած բացա-
ռութիւններէ ի դատ, իւր վիճարանական յոգ-
ուածները ամէնէն ինչ նպատակ չունին առաջնոր-
դելու անգղիացի ժողովրդեան գաղափարները,
այլ ընդհակառակն հոգ կը տանի զրուցելու և
հրատարակելու ինչ որ բոլոր ժողովուրդը կրնոր
հի: Եւս յայտնանէ այնպիսի բարեյաջող կացու-
թիւն մը ստացել է, որ գրեթէ թագաւորական
շահ կրնէ, և այս կերպիւ կարող է թղթակցիներ
ունենալու երկրագունդին չորս կողմը, որոց կը
վճարէ այնպիսի մեծագու մար ամանակներ, որ
մեր առաջին պաշտօնատարներէն շատերը չունին
Ուստի գործառնալու չէ երբոր կը լինի թիւը
լրագրոյն բաժնուած թերթերը, միւս իւր ամէն
ընկերակցաց տղամանիկը մէկ տեղ հաշուելով,
կրկնապատկէն աւելի են: Եւս համար ծանու-
ցումները, որ ամէն օր այս լրագրոյն էջերը կը
լեցնեն, յատկապէս իրեն կուգան ի պատճառս
իւր մեծ շրջանառութեանը, և այս մեծ շրջանա-
ռութիւնը իւր քաղաքական խոհմը ընթացքին
արդիւնքն է: Եւս հիւս ալ միջոցներով է, որ
կրնայ իւր տարապայման ծախսոց գումարը ծա-
րացնել, զորս կը գործածէ իւր գանազան տեղե-
կութեանց շրջանը աւելցնելու համար:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 15 ՆՈՅՄԲԵՐԻ

Կայսերական բարձր հրովարտական արտաքին
գործոց տեսուչ բարձրագոյն Ստատիս-
թիկոս փաշան, որուն քաղաքական տաղանդ-
ները և իւր հայրենեաց համար ունեցած անշա-
հասեր ու բարեխախտած ջանքը յայտնի է ամէ-
նուն, Սեփ Եւս արդեօք անուանեցաւ փոխանակ
Սեփ Եւս փաշային որ իւր պաշտօնէն զրկուե-
ցաւ: Իսկ արտաքին գործոց տեսուչութիւնը
բարձրագոյն Ստիս փաշային յանձնուեցաւ,
որ ինչպէս յայտնի է, ուրիշ անգամ ևս մեծ
պատուով և արժանաւորութեամբ վարած է այս
բարձր ու փափուկ պաշտօնը:
Եւս փաշային կայսերական հրովարտական թարգ-
մանութիւնը, որ ամսոյ 11ին մեծ հանդիսիւ կար-
գացուեցաւ Բարձրագոյն Ստիս Եւս ժողոված
էին տեղութեան նախարարները և գլխաւոր
պաշտօնատարները:
Սեփ Եւս արժանաւոր Սեփ Եւս փաշային,
Սեփ Եւս Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
տանուելով վասն պատճառաց որ հարկաւոր
ըրին այս կարգադրութիւնը, կը յանձնէ մը քիչ
Սեփ Եւս Սեփ Եւս փաշային, ըստորում կա-

Եւս արդի տեղութեան թիւները զօրացոյց, և ո-
րոնք Վաղդիս յեղափոխութեան խառնուրդ
ժամանակը կարող եղան սնուցանելու այն անթիւ
բանակները, ու ամէն գումարութիւններու գէմ
գնելու: Եւս իր լինելու տարիներուն մէջ եղող հաշա-
կաւոր աշխարհակալին գէմ գրեթէ 20 տարի
չափ պատերազմեցաւ ի նոցիկ, և տատակ պա-
տերազմի մը փոխարինի մէջ յափշտակելով զա-
նիկա, Սեփ Եւս փաշային մէջ ապագամի մը վրայ գը-
րաւ իբր ապահով պարտաւանարան իւր անձին:
Եւս իւր տեղութեան կարողեղաւ հազար կտոր
պատերազմական ճակատամարտ նաւեր ծառա-
յութեան մէջ պահելու ու ահագին Սեփ Եւս
սին մէջ նաւերու, ինչպէս որ անգղիացիները
որոնք յաղթող հանդիսանալով ամէն տեղ կը ծո-
վակալեն: օրինակի համար, գրեթէ 10 տարի
չափ կարող են բոլոր Եւս փաշային ծովեղանայ եր-
կրները պաշարելու: Եւս աւելական աղբիւրնե-
րէ կը մանաւոր որ Վաղդիս յեղափոխութե պա-
տերազմին ժամանակը որտեղ 1793ին սկսաւ ու
մինչեւ 1802 տեւեց, Սեփ Եւս իրիտանիան 464,000
000 լիւա սթերլին ծախք ըրաւ:

Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային 1803ին
սկսաւ ու տեւեց մինչեւ 1815 թուականը, այս 12
տարուան մահաբեր ու ցաւալի ընթացքին մէջ,
այս անթիւ գումարը ծախք ըրաւ որ է, 1,159,
000,000 լիւա սթերլին: արդեօք 771,000,000 ի
հարկաց վճարեցան: Եւս 771,000,000 լիւա
սթերլինը, այսինքն 3759 միլիոն սիւնադրուած թա-
լերի չափ գումարը հասարակութիւնը վճարեց

տարեալ վտանգութեան ունիմը քու վրագ ու-
քու անձնական յաջողութեանը վրայ ի մա-
սին այս գլխաւոր պաշտօնը վարելու: Եւս Եւս
բար պարտաւորելով ուրիշ մը յանձնել արտա-
քին գործոց տեսուչութիւնը, Սեփ Եւս փաշային
վրայ նախագահ Սեփ փաշան արտաքին գործոց
տեսուչ անուանեցին, որ այս պաշտօնը վարե-
լու հարկաւոր յաջողութեանը ունի: Եւս փաշային
գիտես թէ ինչ աստիճան կը ցանկամը որ բարե-
կարգութեամբ ի գործ գրուին մեր կայսերու-
թեան գործերը և ինչպէս հոգ կը տանիմը
երկրին բարեյաջողութեանը և մեր ամէն ազգի
հպատակաց բարօրութեանը վրայ, անուանիմը և
կըստպան մը ի բէն, որ դու և ամէն մեր նախա-
րարները և ուրիշ գործակալները, ձեր բարե-
նախանձ ջանիցը ապացոյցներ պիտի տաք, և
ամէն կարելի աշխատութիւնները պիտի ընէք
այս նպատակին համեմու համար:

Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
“2 Սեփ Եւս փաշային 1271:

Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
թիւն մէջ որ ի 12-24 ամսոյ յետագայ գործադր-
տեղեկութիւնները կը հրատարակէ:

Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
որ ամսոյ 2-14ին օրը մեծամեծ փնտռելու պատ-
ճառեց իսպանի ծովեղանայ: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
ինչպէս մեր նախընթաց թուով կըսէինք, բա-
նակին ամէն վրանները և շարժական հիւանդա-
նոցին տաղաւարները կործանեց: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
նուն պատերազմական մեծ նաւը, որ 25 ոտք
խորութեամբ կը նստէր, կատաղի աղբիւրէ մը
ուելով ժայռերու վրայ ինկաւ, որոնք միայն 8
ոտք խորութեամբ ջուրէ ծածկուած էին, ի վե-
րայ այս ամենայնի զանիկա աղաւտելու յոյս կայ:
Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
լրագրոյն զոգնուելու կատարելապէս խորտակուած
է: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
կըստնուէր ծովապետը, իւր զէկը կորսնցուց և
ծանր փնտռելու ընկալաւ, նմանապէս Սեփ Եւս փաշային
և Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
Օսմանեան պատերազմական նաւու մը կայմերը
խորտակեցան և նոյն տեղութեան ֆուէկաթ մը
յամաքը ինկաւ: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
և Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
շարակիր նաւ և Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
ցուցին: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
ուսն հազար տներուն և պաշարներուն 1 մասը
կը գտնուէր: Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
շարժականները քիչ ծանր փնտռելու կը ծանո-
ցին, այս արեւմտեկութիւնը որ թէպէտ աղէ տալի
հետեւութիւններ ունեցաւ, այլ ամէնէն ին ար-

արքունական գանձատանը՝ յընթաց երկուստեան
ամոց: Եւս փաշային ամէն տարի 312,000,000 կամ
թէ օրը 800,000 սիւնադրուած թալեր վճարեցաւ:
այս պատճառաւ 20 տարուան մէջ եղած պատե-
րազմներուն վրայ, Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
623,000,000 լիւա սթերլին հասաւ, այսինքն
800,000,000 սիւնադրուած թալերի: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
աշխարհիս տեղեկութեան մինչեւ յայժմ եղած այս-
պիսի տեղութիւն մը որ առանց կատարելապէս
անանկանալու կոչ ող ըրար այսպիսի մեծ գումա-
րին երբորդ մասը անգամ ծախք ընելու: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
է գիտեալ նաւ որ այս գրեթէ մաքը վեր գո-
մարին իններորդ մասը կորսուեցաւ այսպէս՝
ազգին համար, որպէս թէ Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
ին մէջ ձգուած ու ոչնչացած: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
լիւրեց անթիւ գանձեր մնացած են: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
լով կըսեն թէ Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
մեծ է՝ այսինքն 800էն մինչեւ 900,000,000 լիւա
սթերլին, որուն համար շատերը շատ անգամ ը-
սին թէ պիտի գայ ժամանակ մը որ Սեփ Եւս փաշային
կորսուի: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
ղեկային, Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
քաւ լիցի, այլ նոյն իր ազգին: և թալեր մը
անգամ պարտք չունի օտար տեղութեանց: Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
չափ հարստութիւն՝ աղքատ աղք մը երկրագոր-
ծութիւն, զանազան արտաւտներով ու վաճա-
ռականութիւն աւելցնեցած է:

Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային
Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային Սեփ Եւս փաշային

[illegible]

24. 2. 19 4. 2. 19 4. 2. 19

ԳԵԼՔ չպատճառեց պաշարման գործողութեանը ,
որոնք , համեմատ վերջին լրաց որ նոյեմբերի 8-
20էն ԼՆ , կըշարունակուէին յաջորդութեամբ »:

1) Ինչպե՞րի լի մէջ քոյէ ուան շատ: Նուազիցաւ
ը յուսացուի թէ քիչ օրէն կը դադարի :

Լատուրից Լյութի ընկերութեան շողենաւը ,
որ թրեւտէն կրտսատուի , մինչեւ այս Ժամն
սորը 3 Ժամանցած է տակաւ ին չէրնեցաւ :

此種新式S F 磁鐵 磁鐵

Չմուռնիս, 19 Նոյեմբեր :

此 亦 其 中 之 一 也

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յօրինեալ 'ի վերադատուելի Հ. Ամբրոսեայ Դպրօտան և
'ի ՍԽԻԺարեան ուխտէն Վհնեակոյ :

Տպէսւ ՚ի Փարիզ, յամին 1853 :

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԴԱՆՈՒՄՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ